

worden door de Idee der Humanität, die steeds tot rijker ont-plooiing in de geschiedenis der menschheid komt, en waarin het einddoel der historie is gegeven. ²⁵⁾

De tegenstelling tusschen de natuur en de idee, tusschen het causaliteits en het teleologisch princip, tusschen materialisme en idealisme ligt hier onverzoend. Om aan deze tegenstelling te ontkomen moest óf de idee aan de natuur óf de natuur aan de idee worden opgeofferd. Het laatste deed HEGEL, en heel de idealistische school met hem, die in de menschelijke geschiedenis niet anders zag, dan de ontwikkeling eener immanente idee, die naar de wet der dialectische methode van thesis tot antithesis en van antithesis tot synthesis voortschreed. Het eerste deed COMTE, die de stichter werd der positivistische school, die van geen idee in de historie weten wil en uit vaste wetten, evenals in de natuurwetenschappen, ook de menschelijke geschiedenis wil verklaren.

Het behoeft wel geen betoog, hoe beide uitgangspunten, zoo-dra de lijn consequent werd doorgetrokken, tot vernietiging der historie leiden moeten. Het Idealisme heft de realiteit der historie op. De mensch is slechts een in de verschijningsvorm wortelende Idee, gelijk W. VON HUMBOLDT het uitdrukte, ²⁶⁾ en niet om den mensch maar om de logische ontwikkeling der Idee is het te doen. Er is dus, wanneer men op dat standpunt staat, geen enkele reden, waarom men niet met FICHTE en KRAUSE ²⁷⁾ aprioristisch uit deze Idee een historie zou construeeren, zonder met de werkelijke feiten ook maar in het minst rekening te houden. En waar deze Idee, als het Absolute, God zelf is, daar wordt de historie niet de beschrijving van het leven der menschheid, maar het logische ontwikkelingsproces van deze pantheïstische godheid, die het Idealisme aanbidt.

Maar ook de positivistische school, al handhaaft zij de realiteit der feiten, kan aan de historie geen recht laten wedervaren. Uitgaande van de gedachte, dat aan geheel het rijk der natuur, waartoe ook de mensch behoort, vaste wetten ten grondslag liggen, waardoor en de mechanica en de chemie en de physica worden beheerscht, wil zij de lijn consequent doortrekken en deze zelfde wetten ook doen gelden op het gebied der historie.